

Mato ZOVKIĆ

RELIGIJSKA SCENA BOSNE I HERCEGOVINE 2007. GODINE*

Sažetak

Na molbu organizatora seminara za novinare iz BiH i susjednih zemalja autor iznosi pregled religijske situacije u BiH. Prikazavši administrativnu organiziranost Islamske zajednice, Pravoslavne i Katoličke Crkve, Židovske zajednice u BiH te malih protestantskih i istočnjačkih zajednica, razrađuje dvije dimenzije djelovanja religijskih zajednica: u odnosu na vlastite pripadnike, one izgrađuju njihov duhovni identitet po bogoslužju i vjerskom odgoju, a u odnosu na pluralno društvo nude duhovne i moralne vrijednosti koje državne strukture i strana vojska ne mogu "proizvoditi". Na prigovor da se vjerski poglavari miješaju u politiku, autor odgovara da u poslijeratnim prilikama BiH politički predstavnici ne osiguravaju mir i pravdu za sve građane pa vjerski poglavari osjećaju potrebu ukazivati na te nepravde. Završava citatom iz knjige Ž. Mardešića, Racjep u svetome, koji kao katolički sociolog religije glavnu zadaću religija u pluralnom društvu vidi u izgrađivanju unutarnjega mira i pridonnošenju socijalnom miru u društvu.

Pozdravljam inicijativu organizatora ovoga seminara i radujem se što svojim razmišljanjem kao građanin i katolički teolog mogu pridonijeti međusobnom upoznavanju religija i medija u BiH. Ne mogu se oslanjati na neko novo sociološko i teološko istraživanje *kod nas* nego iznosim elemente za raspravu teologa s osobama iz medija. Pri tome pretpostavljam da sudionici prihvaćaju religiozne pojedince i religijske zajednice kao činjenicu u našem društvu te da su svjesni kako su i vjernicima namijenjeni njihovi izvještaji. Organizatori su me zamolili da govorim o svojstvima, prednostima i teškoćama glavnih religija, imajući u vidu da će drugi izlagati govoriti o strukturi i terminima pojedine od njih. Uvažavam to, ali smatram nužnim poći od administrativnih posebnosti, kako bih došao na svojstva, prednosti i teškoće pojedinih.

* Izlaganje na seminaru "Od podijeljenoga do društva različnosti: uloga medija u inter-religijskom dijalogu", Sarajevo, 19.-23. studenoga 2007.

Administrativne posebnosti crkvenih i vjerskih zajednica u BiH

Muslimani BiH sačinjavaju Islamsku zajednicu (IZ) na čelu s Rijasetom i reisom za cijelo područje države. IZ organizirana je u osam muftiluka i šezdeset medžlisa koji su registrirani kao pravne osobe u skladu s novim Zakonom o slobodi vjere i pravnom položaju Crkava i Vjerskih zajednica u BiH. O strukturi IZ detaljnije će govoriti gosp. Ifet Mustafić.¹

Uza svu delikatnost problema, ovdje osjećam potrebu spomenuti fenomen vehabija kao nešto novo među muslimanima BiH što se tiče i nas drugih vjernika i građana. Oni su došli u Bosnu tijekom rata i sada djeluju u okrilju nekih novih džamija koje su podizane uz pomoć pojedinaca i institucija iz Saudijske Arabije. Neki muslimanski teolozi i vjernici ljute se što vehabije pokušavaju obratiti domaće muslimane na novi oblik islama, jer da ovaj sunitski islam turskoga porijekla nije potpuno ispravan. Među imamima i teozozima IZ postoji dilema, kakav stav zauzeti prema vehabijama u vlastitim redovima: ne poduzimati ništa administrativno jer su to malobrojni pojedinci koji ne mogu pridobiti znatan broj sljedbenika ili hrabro ukazivati na opasnost radi europske budućnosti bosanskih muslimana i dobrih odnosa sa sljedbenicima drugih religija u pluralnoj sredini. O samom broju vehabija u BiH pronose se kontradiktorni podaci: od nekoliko desetaka do nekoliko tisuća. Oni koji nisu za administrativno alarmiranje ističu potrebu dijaloga i zakonitoga pluralizma u svakoj vjerskoj zajednici. To razumijem, ali kao kršćanin želio bih više provjerenih informacija, kako ne bismo nepotrebno paničili ni ignorirali eventualnu opasnost. Mr. Ahmet Alibašić u predavanju "Profil bosanskog islama i što bi zapadnoeuropski muslimani mogli od njega iskoristiti" na simpoziju u Stuttgartu 16. i 17. 11. 2007. izjavio je da je IZ u najnovije vrijeme reagovala odlučno pa se sada skupine salafi-wahabi dijele u većinu koja je okrenuta prema većinskoj struji i vrlo malu manjinu radikalnih, što bi trebalo smirivati zabrinute promatrače.²

Pravoslavci BiH imaju pet eparhija. Dabrobosanska eparhija sa sjedištem u Sarajevu ima 48 crkvenih općina, od toga su dva manastira. Zvor-

¹ Podatke preuzimam iz: *Adresar - telefonski imenik Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, Izd. MINA, Sarajevo, 1999. Za dio podataka zahvaljujem gosp. Ifetu Mustafiću.

² A. ALIBAŠIĆ, "The Profile of Bosnian Islam and What West European Muslims Could Benefit from It", izlaganje na simpoziju Akademije biskupije Rottenburg-Stuttgart i Islamskih zajednica Bošnjaka u Njemačkoj, Hohenheim kod Stuttgarta, 16.-17. 11. 2007., str. 6.

ničko-tuzlanska eparhija ima 171 crkvenu općinu, od toga 14 manastira. Banjalučka eparhija ima 98 crkvenih općina, od toga 5 manastira. Bihaćko-petrovačka eparhija ima 49 parohija. Zahumsko-hercegovačka eparhija ima 27 crkvenih općina, od toga 9 manastira, ali se ona dijelom prostire i na teritoriju Republike Hrvatske. Predsjednik crkvene općine redovno je vjernik civil, ali je pravni predstavnik svećenik. Vrhovna uprava ovih eparhija jest u Beogradu, gdje patrijarh Srpske Pravoslavne Crkve (SPC) sa svim episkopima u okviru Sabora SPC ili s nekolicinom episkopa u okviru Svetoga Sinoda SPC vodi sve pravoslavne Srbe. Episkopi u BiH okupljaju se u Episkopski savjet, ali je to samo savjetodavno tijelo.³

Katolici su organizirani u biskupije: Banjalučku s 48 župa, Vrhbosansku s 152 župe, te Mostarsko-duvanjsku i Trebinjsko-mrkansku s 81 župom. Vrhovni poglavar katolika je papa u Rimu, ali svi biskupi BiH sačinjavaju Biskupsku konferenciju koja raspravlja o tekućim pitanjima. Biskupi su dužni svakih pet godina pohoditi grobove sv. Petra i Pavla u Rimu te podnijeti izvještaj o svojim biskupijama.

Židovi su kao organizirana zajednica prisutni u Bosni već stoljećima, sada su organizirani u Jevrejsku zajednicu BiH kojoj na čelu stoji predsjednik. Organizirane jevrejske općine postoje u Mostaru, Sarajevu, Zenici, Tuzli, Doboju i Banjaluci.⁴

Reformirani kršćani postoje u BiH otprilike 150 godina i sada su uključeni u Protestantsku evandeosku alijansu koja obuhvaća Evandeosku, Baptističku, Luteransku reformiranu, Adventističku i Slobodne crkve. Pripadnici pojedinih od ovih Crkava postoje u svim većim gradovima BiH.⁵ Za ove kršćane karakteristično je da nemaju većinu pripadnika jednoga od triju konstitutivnih naroda BiH. Zato im nisu važna pitanja jezika i dnevne politike niti poistovjećivanje nacionalnoga i religioznoga identiteta.

Vjernici tzv. istočnjačkih religija (budisti, hinduisti i drugi) postoje u Sarajevu i nekim drugim mjestima. Neke od ovih skupina jesu registrirane vjerske zajednice i odazivaju se na međureligijsku molitvu za mir koju koncem listopada organiziraju franjevci u Sarajevu u duhu Asiza 1986. god., kada je Ivan Pavao II. sazvao poglavare religija na hodočašće, post i molitvu za mir u svijetu.

U tradicionalne Crkve ubrajaju se Pravoslavna i Katolička, u tradicionalne vjerske zajednice Islamska i Jevrejska zajednica. Ove četiri za-

³ Ove podatke zahvaljujem o. Vanji Jovanoviću, sarajevskom parohu.

⁴ Podatke zahvaljujem gosp. Borisu Kožemjakinu, predsjedniku židovske općine u Sarajevu.

⁵ Podatke zahvaljujem rev. Tomislavu Dobutoviću, pastoru Kršćanske baptističke crkve u Sarajevu.

jednice imaju paradoksalnu pojavu poistovjećivanja religijskoga i nacionalnoga identiteta, jer su uglavnom svi Srbi pravoslavci, svi katolici Hrvati, svi Bošnjaci muslimani te svi Židovi sljedbenici jahvističkoga monoteizma, koji je utemeljio Mojsije. Jedno od temeljnih načela židovstva glasi: "Vjerovati da je Mojsijevo prorokovanje istinito i uzvišenije od svih proročanstava koja su mu prethodila i koja su mu slijedila."⁶ Vjera je dakako slobodni odabir pojedinca, obitelji i zajednice pa među pripadnicima ovih naroda ima agnostika koji se samo kulturno poistovjećuju s islamom, pravoslavljem, katolicizmom ili židovstvom.

Religije izgrađuju duhovni identitet svojih pripadnika

Vjerske zajednice na tlu BiH nastajale su stoljećima i ovisne su od brojnih prošlih doseljavanja, nastajanja i nestajanja političkih sila, ali i od sadašnjih društvenih prilika. Kod nas ima pojedinačnih otpada i obraćenja, ali novih masovnih prijelaza iz jedne u drugu vjeru nema niti će biti. Ovdje su se susreli katolicizam i pravoslavlje, islam i židovstvo. Susreli su se tijekom povijesti i sada ostaju ovdje. Susreću se kroz pojedince i skupine koje su ovamo dolazile, odlazile, ostajale. Mi religiozni pojedinci i skupine smatramo da je vjera važan dio našega osobnog i zajedničkog identiteta. Ako smo se rodili u religioznim obiteljima, prihvatili smo vjeru roditelja koji su nam bili važniji od marksističkih nastavnika i profesora. Kao odrasli primamo unutar svojih zajednica odgoj u vjeri na tjednim bogoštovnim skupovima, slavljenjem blagdana koji nas čvršće povezuju s Bogom te s braćom i sestrama u vjeri, zatim čitanjem vjerskoga tiska, razgovorom o vjeri i na druge načine.

S ovoga stanovišta, želio bih da djelatnici medija marljivije studiraju *unutarne poslanje* svake Crkve i vjerske zajednice. Ono je okrenuto vlastitim članovima te se sastoji od podsjećanja na vlastite vjerske istine, od poticanja na življenje u skladu sa slobodno prihvaćenom vjerom i od socijalnoga djelovanja iz vjerničkih motiva. Ako se i bavimo prosvjetom, staračkim domovima, podupiranjem sigurnih kuća za žene i djecu žrtve nasilja u vlastitoj obitelji, mi to činimo kao vjernici.

Uz vjersko izgrađivanje vlastitih pripadnika kao osnovnu zajedničku karakteristiku, Crkve i religijske zajednice kod nas imaju i jednu zajedničku teškoću: uzdržavanje vlastitih službenika i institucija nužnih za pu-

⁶ RABIN KOTEL DA-DON, *Židovstvo. Život, teologija i filozofija*, Profil, Zagreb, 2004., str. 625.

no prakticanje vjerske slobode. Vjerski službenici su imami, svećenici, vjeroučitelji i drugi. Vjerske institucije su bogomolje, teološka učilišta, dječji vrtići, osnovne i srednje škole, starački domovi, strogo karitativne ili humanitarne ustanove itd. Već je poznato kako se donatori naših vjerskih zajednica žale na PDV, jer su spremni i dalje pomagati naš humanitarni rad ali ne i davati porez našoj državi. Zato su neki od njih dokinuli svoju pomoć.

Nadalje, u Zakonu o slobodi religije stoji da država može plaćati zdravstveno i penzijsko osiguranje vjerskim službenicima, ali od 28. siječnja 2004., kada je Zakon usvojen, do danas na tome nije ništa učinjeno.⁷

Bolna zajednička nevolja jest sporo ili nikakvo vraćanje zgrada i posjeda nacionaliziranih u vrijeme socijalističkoga režima. Izgovori o starnarskim pravima onih koji sada žive u stanovima koje su im dodijelile socijalističke vlasti kao i to da bi država osiromašila, ako bi vratila sva oteta imanja, jesu floskule pomoću kojih demokratski izabrani predstavnici lokalnih, kantonalnih i državnih vlasti izbjegavaju početi s rješavanjem.

Imamo i zajednički problem *borbenoga sekularizma*. Religijske zajednice ove države prihvaćaju europsko iskustvo o rastavi religije i državne vlasti. Prihvaćaju i sekularnu državu, ako svi pod njom mislimo državu osnovnih ljudskih prava i pravde za sve koja nas može štititi od zlorabe slobode. Sudjelovao sam na međunarodnoj konferenciji o religiji i sekularnoj državi ovdje u Sarajevu od 21. do 23. listopada gdje su pravници, sociolozi i teolozi iz naših krajeva i inozemstva razlagali europsko iskustvo sekularnih država i povratak religija na javnu scenu u bivšim socijalističkim zemljama. Pravnici su nam dokazivali da je sekularna država pravedna prema svim svojim građanima i skupinama, da ne privilegira nijednu religiju, ali da je pozitivno distancirana, jer nudi religijama da pridonose zajedničkom dobru u pluralnoj državi. Takvu sekularnu državu pozdravljamo. Međutim, nakon povratka višepartijskoga sustava i formalne demokracije, vidimo mnogo sekularističkoga mentaliteta u medijima i kod izabranih funkcionera. Neki i dalje govore i čine kao da su religije nužno zlo koje se više ne može obuzdavati pomoću državne sile. Zato ponavljamo: sekularna država - da, ali sekularistička - ne! Bojim se da je u ponekad žučljivim raspravama o vjeronauku u školama više riječ o borbenom sekularizmu nego o zauzimanju za učenike koji rastu u agnostičkim obiteljima i s pravom odbijaju pohadati konfesionalni vjeronauk. Ako je religijski identitet bitni dio identiteta mladih koji rastu, zar njihovi

⁷ Hrvatsku verziju ovoga zakona i neke podzakonske akte koji su dosada izašli donosi T. VUKŠIĆ, *Crkva i država u Bosni i Hercegovini. Zakoni, podzakonski akti, ugovori i komentari*, Biskupska konferencija BiH, Sarajevo, 2007.

roditelji nemaju pravo i kroza školski sustav djecu poučiti u vlastitoj vjeri? Mi religiozni ne prihvaćamo prigovor da se školskim vjeronaukom povećavaju razlike među učenicima. One postoje dok su djeca u školi i izvan škole. Obrazovni sustav treba ih tretirati kao normalne i mladi se već u školskim klupama trebaju naučiti družiti kao vjernički različiti.

Iako prakticiranje religioznosti opada, religije nastavljaju nuditi duhovne vrijednosti

Sjećam se da sam tijekom opsade Sarajeva čuo od ondašnjega kantora Židovske zajednice u Sarajevu kako im je u toku rata puna sinagoga na molitvi petkom uvečer, jer uz domaće koji dolaze u većem broju, pridružuju im se i stranci koji privremeno borave u gradu kao vojne osobe, diplomati ili humanitarni djelatnici. Na moj upit gosp. Eliju Tauberu za vrijeme međunarodne konferencije u Sarajevu "Religije i sekularna država" 21.-23. ožujka ove godine, je li poboljšano dolaženje u sinagogi ostalo i nakon rata, odgovorio je da nije jer da su mnogi nemarni u iskazivanju svoga vjerskog identiteta.⁸ Slično bismo mogli reći i mi pripadnici drugih vjerskih zajednica u Sarajevu i drugdje diljem BiH. Nakon pada jednopartijskoga sistema, koji je religiozne građane i zajednice diskriminirao, mnogi mladi i odrasli počeli su se zanimati za vjeru baka i djedova. U tijeku rata, nesigurnost za vlastiti život i budućnost mnoge je motivirala da se aktivno uključe u bogoslužje vlastite zajednice te da u molitvi i druženju s drugim vjernicima traže duhovne temelje sigurnosti. Nakon rata broj polaznika tjednoga bogoslužja spao je na prosjek. Mi svoje nemarne vjernike ne otpisujemo, jer želimo biti svjedoci milosrdnoga Boga koji raskriljenih ruku čeka povratak izgubljenih sinova i kćeri.

U razvijenim zemljama zapadne demokracije nije se ostvarilo predviđanje sociologa da bi religijske prakse moglo nestati. Razlog je što religije pružaju odgovore na pitanja o kojima znanost, politika i gospodarstvo ne daju zadovoljavajuća rješenja. Čovjek je gladan kruha i duha, po naravi usmjeren prema transcendenciji, jer je više od onoga što jede, nosi ili vozi. Istina, mnogi Europljani ne idu redovno na tjedno bogoslužje i u osobnom moralu ne drže potpuno odredbe svoje vjere. U Europi postoji fenomen *believing, not belonging* - vjerovanja, neformalnoga pripadanja tradicionalnim vjerskim zajednicama. Takvi sekularizirani vjernici povremeno trebaju svoju vjersku zajednicu, uvjereni da će crkve i džamije sa

⁸ Usp. njegovu knjigu *Ilustrovani leksikon judaizma. Istorija, religija i običaji*, Magistrat, Sarajevo 2007., 293 str.

svojim službenicima uvijek biti tu, kad ih zatrebaju. Tom vidu religioznosti u razvijenim zemljama posebnu pozornost posvećuje britanska sociologinja Grace Davie.⁹

Kao jedna od bivših socijalističkih zemalja s načelno demokratskim državnim uređenjem, BiH je zemlja u kojoj religijske zajednice imaju novu mogućnost strogo vjerskoga ali i humanitarnoga djelovanja. Odvojenost države od religije i dalje ostaje, ali religija nije više strogo privatna stvar građana koja se prakticira samo u crkvama i džamijama. Pojedini vjernici i njihove zajednice smiju javno djelovati preko svojih službenika, vjernika laika i institucija. Muslimani, kršćani, Židovi i pripadnici drugih zajednica u ovoj zemlji prihvaćaju europsko iskustvo sekularne države koja jednako postupa prema svim svojim građanima, štiteći prava svih i kontrolirajući odgovorno služenje vlastitom slobodom u okviru zajedničkoga dobra. Ne tražimo povlastice nego sigurnost, pravdu, mir i osnovna prava za sve.

Religijske zajednice nude pluralnom društvu duhovne vrijednosti koje država ne može proizvoditi. Uzmimo potrebu izmirenja i povjerenja među pripadnicima različitih naroda nakon ratnoga sukoba 1991.-1995. god. Strane trupe i visoki predstavnik sa svojim strukturama mogu voditi kontrolu da ne dođe do novih ratnih sukoba. Ne mogu, međutim, stvoriti povjerenje i proizvesti oprostjenje na temelju čega bi trebalo doći do funkcionalne države triju naroda i ostalih sugrađana. Taj dio suradnje radi zajedničkoga dobra ne mogu odraditi stranci.

Uza strogo unutarnju dimenziju svoga poslanja prema vlastitim vjernicima, religije nude svima u pluralnom društvu duhovne vrijednosti. Nude, a ne nameću. To je naša zajednička šansa i odgovornost. Dok s jedne strane tražimo prostor slobodnoga djelovanja, s druge strane iz vlastite duhovne tradicije dobivamo inspiraciju za dinamičko djelovanje u ovom i ovakvom društvu. Današnji politolozi, sociolozi i teolozi vide prikladnost i važnost religija za čuvanje i ponovno uspostavljanje mira u konfliktnim područjima širom svijeta.¹⁰

⁹ Služim se njezinim knjigama: *Religija u suvremenoj Europi. Mutacija sjećanja*, Golden Marketing - Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.; *The Sociology of Religion*, Sage Publications, London, 2007.

¹⁰ Od obilne literature navodim neke knjige kojima se služim: D. JOHNSTON - C. SAMPSON (ed.), *Religion, The Missing Dimension of Statecraft*, Oxford University Press, 1994.; D. JOHNSTON, *Faith-Based Diplomacy. Tramping Realpolitik*, Oxford University Press, 2003.; M. A. WEINGARDT, *Religion macht Frieden. Das Friedenspotential von Religionen in politischen Gewaltkonflikten*, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 2007.

Jesu li poglavari nacionalisti kad se zauzimaju za prava svojih sunarodnjaka?

U BiH imamo paradoksalni fenomen poistovjećivanja religijskoga i etničkoga identiteta. Islam, pravoslavlje i katolicizam nadilaze granice jednoga naroda, jer su univerzalne religije. Kod nas su tijekom povijesti uglavnom svi muslimani postali Bošnjaci, svi pravoslavci Srbi i svi katolici Hrvati. Nestalo je srednjovjekovnoga Bosanskog Kraljevstva, Otomanskog Carstva, Austrijsko-Ugarske Monarhije, kraljevske i socijalističke Jugoslavije. Ostali su narodi sa svojim vjerskim službenicima i poglavari- ma koji svojim demokratski izabranim političkim predstavnicima povje- ravaju vodstvo države, kantona i općina, ali i od vjerskih poglavara oče- kuju zauzimanje za nacionalnu kulturnu baštinu, prava i potrebe. Zato su vjerski poglavari u tijeku rata i ovih jedanaest godina poslijeratnoga opo- ravljanja više puta dizali glas upozoravajući na ugrožena prava i potrebe svoga naroda. Dobivali su kritiku nekih političara iz domaćih i svjetskih struktura da se miješaju u ono što njima ne pripada, da su nacionalisti. Te kritike upućivane su vrlo konkretno reisu dr. M. Ceriću, pojedinim episko- pima Srpske pravoslavne crkve u BiH te kardinalu Puljiću i drugim kato- ličkim biskupima.

Lijevo usmjereni sociolozi u BiH također se pridružuju kritičarima koji vjerskim poglavarima i pojedinim vjerskim službenicima predbacuju nacionalizam, žaleći posebno da nisu oštrije osuđivali zlodjela vlastitih sunarodnjaka u ratu te nacionalističke ispade nakon rada.¹¹

Vjerski poglavari jesu za vrijeme rata izjavljivali da je svaka zlo- poraba religije u huškačke svrhe grijeh protiv Boga, ali njihove izjave nisu nalazile dovoljno odjeka kod ratobornih sunarodnjaka ni u medijima. Predbacivano im je da nisu dovoljno proročki osuđivali konkretna zlodjela vlastitih sunarodnjaka. Ovaj dio kritike je opravdan, ali dobronamjerni kritičari trebaju imati na umu da vjerski poglavar ne može zaboraviti okvir vlastite zajednice u kojoj vrši službu, jer ne smije toliko ogorčiti većinu vlastitih vjernika da sebi onemogućí nastavak plodnoga pastirskog djelo- vanja. Poglavar nije vikač lijevih političara i međunarodnih diplomata u vlastitoj džamiji ili crkvi nego služitelj zajednice, koji pomaže vlastitim vjernicima da ostanu otvoreni Bogu i bližnjima u konkretnim okolnostima

¹¹ Usp., između ostaloga, I. CVITKVIĆ - D. ABAZOVIĆ (izd.), *Religije i europske integracije*, Zbornik radova, Magistrat, Sarajevo, 2006. Među katoličkim intelektual- cima osobito revni kritičar biskupa i drugih vjerskih poglavara je fra Marko Oršolić. U knjižici *Zlodusima nasuprot. Religija i nacionalizam*, IMIC, Sarajevo, 2006., kri- tizira Pia XII. i njemačke biskupe za šutnju u vrijeme nacističkih zločina.

života. Živim i radim u istoj kući s kardinalom Puljićem i znam da skoro svakoga dana dobiva telefonske pozive i pisma u kojima pojedinci, čija su prava zgažena u ovoj zemlji, uza suze mole za pomoć, zato što to nisu učinili ili odgađaju učiniti oni koji bi trebali. Ako političari i socijalni djelatnici odgovorno vrše svoju zadaću, vjerski službenici i poglavari imat će sve manje razloga petljati se u politiku.

Osobno smatram da vjerski službenici i poglavari najviše pridonose dobru vlastitoga naroda i općem dobru svih građana kada savjesno vrše svoju pastirsku službu *vodeći računa o nacionalnoj i vjerskoj pluralnosti društva* u BiH. Stvaranjem konstruktivnoga javnog mnijenja i istraživačkim člancima (*research journalism*) ljudi u medijima mogu nam u tome istinski pomagati. U tom duhu kao zaključak navodim citat iz najnovije knjige splitskoga katoličkog sociologa Željka Mardešića (1933.-2006.): “Posve drugi put pripada religijama, koje su izravno pozvane na dužnost nastojanja oko pomirenja posvađanih ljudi. One su povlašteni nositelji unutarnjega mira bez kojeg nema ni onoga vanjskog mira. Otud obveza dijaloga i ekumenizma, sržnih pomagača u pomirenju. No, da bi se govorilo o pomirenju - barem na razini katoličanstva - valja imati Koncilsku Crkvu. Bez nje neće ništa ići, pa i onda kad se misli da se plemenito postupuje. Još važnije je vratiti se evandeoskim uputama ljubavi i dobrote. Politizacije su istrošene i ne prolaze nigdje ili vrlo rijetko i na kratak rok. Crkva dobrih ljudi i vjernika treba zamijeniti Crkvu činovnika, ustanova i svjetovnih nostalgija. Onda će doći i pomirenje, plod našega obraćenja. Brojevi i moć nisu važni, nego vjernost i svjedočanstvo.”¹²

THE STAGE OF FAITH COMMUNITIES IN BOSNIA-HERZEGOVINA IN 2007

Summary

This is a presentation at the Seminar “From a partitioned society to a society of different ones: the role of media in interreligious dialogue”, for journalists of Bosnia-Herzegovina (BH) and neighboring countries in Sarajevo, November 19 to November 23, 2007. Muslim community in BH is organized in eight muftiluks with 60 local communities called medzlis and its *reis-ul-ulema* is top religious leader for all Muslims in the country. Serbian Orthodox Church is organized in five eparchies and their top leader is the patriarch in Belgrade. Catholics

¹² Ž. MARDEŠIĆ, *Rascjep u svetome*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007., str. 200.

live within four dioceses and their three diocesan bishops as members of the BH Bishops Conference are the link with the Holy See and the Pope in Rome. Christians of reformed inspiration are grouped in four small denominations and dispersed in all cities of BH, ethnically non aligned, because they embrace members from all ethnic communities in the country. There are also several small groups of registered believers of oriental descent.

While all faith communities cherish religious identity of their coreligionists through weekly prayer service and general faith education they also offer to pluralistic civil society spiritual and moral values which state structures and foreign militaries cannot “produce”. To those who raise objection against religious leaders for mingling with politics in their statements the author answers that in post war situation of BH political representatives are not meeting justice and equality for all citizens and this is why religious leaders feel indebted to point at needs and unresolved problems of their fellow ethnics. He concludes with a quotation from a 2007 book of Zeljko Mardesic, a sociologist of religion in Croatia, who encourages faith communities to build up internal peace and contribute toward social reconciliation in their pluralist societies.